

**Відповіді до завдань III етапу
Всеукраїнської учнівської олімпіади з історії
у 2024-2025 навчальному році**

8 клас

Завдання I

1. Які основні поняття та терміни потрібно використовувати досліднику для характеристики економічного життя на українських землях у другій половині XIV-XVI століття?

А. Погости

Б. Лава

В. Фільварок

Г. Цех

Д. Гільдія

Е. Сейм

Є. Полюддя

Ж. Скрипторій

2. Оберіть правильну хронологічну послідовність зазначених у текстах документів історичних подій:

А. «Хмельницький, залишивши під Збаражем піше військо, з іншою частиною та з татарами вирушив на короля і непомітно підібрався до табору...»

Б. «Тих польських ратних людей біля Жовтих Вод, козаки з'єднавшись із татарами всіх побили, а інших у полон побрали...»

В. «Бачу зле, бо видав Хмельницький усіх нас у неволю московському цареві... Сам із військом козацьким присягнув і місто Київ ...силою до того привів»

Г. «...недалеко відійшли від Корсуня, на цьому згаданому шляху військо було розгромлене, а їх милості пани-гетьмани Микола Потоцький і Мартин Калиновський і багато старшин взяті в татарський полон...»

Д. «І ось зібрав Богун своїх полковників на раду. Думали вони, як вирватися з осади... На раді полковники вирішили навести через Плешиву міст, переправивши на той бік побільше війська...»

Відповідь: Б, Г, А, Д, В

3. Прочитайте уривки з історичних документів. Оберіть правильне хронологічне розташування подій:

А. «Лорд-адмірал приготував вісім із своїх найгірших кораблів, обмастив їх легко займистою сумішшю... й відправив за вітром у морок ночі на іспанський флот...»

Б. «Вершники роз'їжджали по вулицях кіньми, на сідлах яких висіли віники й собачі голови. Ці прикмети символізували, що так винюхують зраду, як собаки, й вимітають її геть»

В. «Облога міста тривала 53 дні. 29 травня... завдяки артилерії, османське військо взяло Константинополь штурмом...»

Г. «Нехай настане мир християнський всезагальний і вічний... Між священною імператорською величністю, Австрійським домом і всіма його союзниками... та ... Королівством Шведським і усіма союзниками»/

Д. «Непокірний козак на ім'я Сулима, підступно... пробравшись з 800 козаками... до Дніпра, зруйнував фортецю, яку наказав побудувати його милість Король»

1. БВГАД
2. АВГДБ
3. **ВБАДГ**
4. ГБВДА
5. ДГАВБ

Правильно ВБАДГ

4. Розташуйте факти з життєпису Івана Богуна у правильній послідовності:

- А. Герой Берестецької битви
- Б. Учасник походу Павла Тетері на Лівобережну Україну
- В. В'язень фортеці Мальборк (Мерієнбург)
- Г. Керівник (разом із Семеном Височаном) оборони Вінниці

Відповідь: Г А В Б

5. Із поданого переліку країн і грошових одиниць складіть комбінації у вигляді літер та цифр

А) Іран (Персія); Б) Арабський халіфат; В) Русь; Г) Візантійська імперія; Д) Німецькі князівства; Е) Римська імперія; Є) Стародавня Греція; Ж) Венеція; З) Японія; И) Іспанія; І) Флоренція

1) марка, пфеніг, геллер, талер; 2) денарій, солід, сестерцій, асс; 3) флорин; 4) гривна, куна, резана, векша, вивериця; 5) драхма; 6) реал; 7) дукат; 8) дірхеми; 9) драхма, обол; 10) ієна; 11) солід, міліарій.

Відповідь: 1 – Д, 2 – Г, 3 – І, 4 – В, 5 – А, 6 – И, 7 – Ж, 8 – Б, 9 – Є, 10 – З, 11 – Е.

6. Проаналізуйте зображену картосхему. Вона дає можливість:

А. Визначити шлях наступу козацького війська у 1648 році.

Б. **Відслідкувати** напрямок походу козаків у 1651 році.

В. Окреслити територію Української козацької держави за Зборівським договором.

Г. Простежити напрямки молдавського походу Б. Хмельницького у 1650 році.

Д. **Показати місце** битви, у якій козацьке військо зазнало поразки.

Е. **Зазначити місце** укладення договору, за яким територію Гетьманщини було обмежено Київським воєводством.

Ж. Указати місце підписання перемир'я між Московською державою та Річчю Посполитою у 1656 році.

Відповідь: Б Д Е

7. Доберіть до понять правильне їх визначення:

А. Революція цін

Б. Секуляризація

В. Шляхетська республіка

Г. Фронда

1. Звільнення від впливу церкви, перетворення церковної власності на світську

2. Кордон, пограниччя, територія на межі двох різних суспільств

3. Громадсько-політичний рух проти абсолютизму у Франції середини XVIII століття.

4. Правління, за якого влада монарха спиралася на станово-представницький орган – парламент, куди входили представники від духовництва і привілейованої верстви (шляхти)

5. Різке підвищення цін на товари та продукти, здешевлення золота і срібла, яке спостерігалось в країнах Європи після Великих географічних відкриттів у XVI ст. у зв'язку з відкриттям золотих і срібних родовищ Америки та надходженням великої кількості дорогоцінних металів у Європу

Відповідь: А 5, Б 1, В 4, Г 3

Завдання II

Укажіть авторів і назви творів живопису.

1

2

3

4

Відповідь:

1. Рафаель Санті. Афінівська школа

2. Леонардо да Вінчі. Мона Ліза (Джоконда)

3. Альбрехт Дюрер. Автопортрет в образі Христа

4. Ганс Гольбейн Молодший. Томас Мор

Завдання III

1.Орієнтовна відповідь.

Спільне:

- головна рушійна сила – козацтво;
- боролися козаки за свої станові інтереси;
- не мали чіткої програми дій; – придушені виступи;
- сприяли набуттю досвіду боротьби.

Відмінне: Привід до повстання:

- Косинський – особиста образа;
- Наливайко – заборона урядом Речі Посполитої здійснювати козакам походи на молдавські території. Повстання Наливайка поширювалося на території Білорусії. Наливайко хотів створити незалежну козацьку республіку.

2.Орієнтовна відповідь.

Спільне:

- селянське господарство має натуральний характер;
- селяни жили громадами;
- будівництво нових міст тощо.

Сільське господарство:

- вирощували ті ж самі культури: жито, пшеницю, овес, ячмінь, гречку.
- розширене було двопілля або трипілля як системи обробітку землі.
- розводили худобу (велику рогату худобу, свиней, овець).

Ремісництво:

- зберігалися традиційні ремесла, такі як ковальство, гончарство, ткацтво;
- продовжувався розвиток місцевих реміснич

Торгівля:

- як і раніше, існувала внутрішня та зовнішня торгівля.
- продовжували обмінювати хутро, сіль, мед, віск, хліб на іноземні товари.
- важливими торговими шляхами залишилися Дніпро та інші річки.

Феодалні відносини:

- зберігалася феодална система землеволодіння: селяни обробляли землю феодалів і віддавали їм данину чи виконували панщину.
- розширені натуральні повинності.

Відмінне:

- з 14 століття поява іноземних колоністів, магдебурзького права;
- розвиток товарно-грошових відносин;
- поява латифундій, фільварок тощо.

Політичний контекст:

- у X-XIII ст. Русь-Україна була єдиною державою (поки не почався період феодалної роздробленості), що сприяло стабільності господарського життя;

– у XIV-XV ст. українські землі опинилися під владою Литовського князівства, Польщі, Угорщини, що вплинуло на господарську систему через запровадження нових законів та порядків.

Рівень розвитку міст:

– у X-XIII ст. великого міста, як Київ, Чернігів, Галич, були економічними і політичними центрами;

– у XIV-XV ст. більше розвивалися міста, пов'язані з польсько-литовським впливом, наприклад, Львів, Кам'янець-Подільський.

Феодалні порядки:

– у XIV-XV ст. посилюється кріплення: селяни втрачали право на вільний перехід;

– у X-XIII ст. селяни були здебільшого вільними, підлеглими князю або місцевому боярину.

Зміни в торгівлі:

– у XIV-XV ст. активізується торгівля через західні торговельні шляхи, зокрема включення українських земель до європейських торгових систем;

– на Русі-Україні у X-XIII ст. домінував шлях «із варяг у греки», який втратив своє значення через занепад Києва.

Вплив європейських практик:

– у XIV-XV ст. запроваджувалися магдебурзьке право, нові методи господарювання, зростали ярмарки й ремісничі цехи;

– у X-XIII ст. такі практики не були розвиненими.

Завдання IV

Доповніть таблицю, вписуючи поряд з іменем правителя назву династії, з якої він походив, подію, із ним пов'язану та дату, коли ця подія відбулася.

Держава	Правитель	Династія	Подія	Дата (рік)
Французьке королівство	Генріх IV	Бурбони	Нантський едикт	1598 рік
Священна Римська імперія	Карл V	Габсбурги	Абдикація та поділ імперії	1556 рік
Франкське королівство	Карл Великий	Каролінги	Коронація імператором Священної Римської імперії	800 рік
Англійське королівство	Генріх II	Плантагенети	Підписання Кларендонських постанов	1164 рік
Русь-Україна	Ярослав Володимирович	Рюроковичі	Прийняття «Руської Правди»	Близько 1016 року
Англійське королівство	Генріх VIII	Тюдори	Розрив з Католицькою церквою (Акт про супрематію)	1534 рік

Завдання V

Орієнтовна відповідь:

Королю та уряду Речі Посполитої не вдалося встановити повний контроль над козацтвом через кілька причин, які були глибоко вкорінені в політичних, соціальних та військових аспектах взаємодії держави і козацтва.

1. Суспільна ідентичність козаків. Козаки мали сильну колективну ідентичність як військовий стан із власними традиціями, привілеями та способом життя. Вони бачили себе як окрему соціальну групу з правом на автономію. Відчуття незалежності та свободи було ключовим елементом їхньої культури, що вступало в конфлікт з централізованими спробами уряду підпорядкувати їх.

2. Невирішеність соціально-економічних питань. Козацтво виступало як форма захисту для селянства, яке шукало порятунку від феодалного гноблення. Багато селян переходило в козацький стан, щоб уникнути кріпацтва. Уряд Речі Посполитої не міг вирішити проблему соціальної нерівності, і спроби обмежити чисельність козацтва через реєстри тільки загострювали конфлікт.

3. Політика «реєстрового козацтва». Попри створення реєстрового козацтва, яке формально підпорядковувалося польському королю, нерідко реєстрові козаки підтримували своїх нерегулярних побратимів або відкрито брали участь у повстаннях. Це підривало спроби влади контролювати всю козацьку спільноту, оскільки реєстр був обмеженим і не охоплював усіх бажаних козаків.

4. Релігійно-культурні суперечності. Значна частина козаків сповідувала православ'я, тоді як еліта Речі Посполитої була переважно католицькою. Релігійні утиски та спроби насадження унії з боку польського уряду тільки загострювали відчуження між козацтвом і владою, провокуючи релігійно мотивовані повстання.

5. Військова сила козаків. Козаки були значною військовою силою на південному сході Речі Посполитої, здатною до організації великих збройних повстань (як-от повстання Хмельницького). Вони мали досвід ведення війни та підтримку з боку певних верств населення. Контроль над такою потужною і автономною військовою структурою був складним завданням для короля та шляхетської еліти.

6. Зовнішні впливи. Османська імперія, Кримське ханство, Московське царство та інші держави постійно намагалися використовувати козацтво для власних політичних інтересів. Це послаблювало внутрішній контроль Речі Посполитої над козаками, які отримували допомогу або підтримку з-за кордону.

Таким чином, нездатність уряду Речі Посполитої встановити повний контроль над козацтвом була результатом багатofакторного конфлікту, що включав соціально-економічні, релігійні, політичні та військові аспекти.

Завдання VI

Орієнтовна відповідь.

Твердження про хвилі етнічних змін на українських землях у періоди середини XIII століття, кінця XIV-початку XV століття та посилення цього процесу у другій половині XVI-на початку XVII століття частково відповідає історичним фактам. Спробуймо розглянути основні події та чинники, що могли вплинути на етнічний склад населення українських земель у ці періоди.

1. Середина XIII століття: Монгольська навала (1237-1241)

Основною подією цього періоду, що вплинула на демографічні зміни в українських землях, була монгольська навала під керівництвом хана Батия. Монголи зруйнували Русь-Україну, зокрема її центральні та південні області. Це призвело до масових втрат населення, значної міграції мешканців на захід, у менш уражені регіони, зокрема Галицько-Волинське князівство та території під польським і угорським впливом. Монгольська влада не сприяла заселенню, тож багато міст і сіл опинилися в руїнах, що зумовило демографічний занепад.

Окрім того, до XIII століття на українських землях починають з'являтися кочові народи, зокрема половці (кумани), що, хоча і жили на українських степах ще до навали, тепер стають більш помітними, оскільки землі втратили більшу частину постійного населення. Половці поступово асимілюються з місцевими слов'янами, а їх вплив на етнічний склад поступово зменшується.

2. Кінець XIV-початок XV століття: Литовсько-польська експансія

Після монгольської навали українські землі поступово потрапляють під владу Литовського князівства та Польщі. У другій половині XIV століття Велике князівство Литовське розширює свою територію на українські землі, приєднуючи Волинь, Київщину, Поділля та інші регіони. Литовці впроваджували політику співіснування місцевої української аристократії з литовськими магнатами, що сприяло збереженню місцевої культури й традицій.

Водночас, у цей період Польща починає активну колонізацію західноукраїнських земель (Галичина, Поділля), що приводить до переселення поляків і німців у ці регіони. Польська шляхта отримує значні землеволодіння, а місцеве населення частково асимілюється або витісняється.

3. Друга половина XVI-початок XVII століття: Польська колонізація та формування козацтва

У цей період спостерігається активізація колонізації українських степів польськими шляхтичами, які отримували землі на території сучасної Східної та Центральної України. Цей процес також посилювався внаслідок Люблінської унії 1569 року, коли значна частина українських земель перейшла під безпосереднє керівництво Польської Корони. Поляки, євреї та німці активно переселялися на ці території, засновуючи нові міста і села, а також впроваджуючи польське право і культуру.

Одночасно відбувається формування козацтва – нового соціального та військового стану, що складається в основному з місцевого українського населення, а також з елементів татарського та турецького походження. Козаки активно колонізують землі Півдня та Сходу України, зокрема в межах Запорізької Січі, що також змінює етнічний склад цих регіонів.

У цей період також відзначається переселення євреїв, які відігравали важливу роль у містах як купці, орендарі та ремісники. Їхня поява посилилася після вигнання з країн Західної Європи (зокрема, Іспанії та Португалії) у XV столітті, і вони оселяються на землях Речі Посполитої, зокрема й в українських містах.

Висновок

Історичні події середини XIII століття та кінця XIV-початку XV століття дійсно привели до значних етнічних змін в українських землях. Монгольська навала спричинила великі демографічні втрати та переселення людей.

Литовсько-польська експансія внесла нові етнічні елементи, такі як литовці, поляки та євреї. Посилення польської колонізації в XVI-XVII століттях змінило структуру населення, додавши нові етнічні спільноти, такі як поляки, німці та євреї. Водночас, формування козацтва сприяло відродженню українського етнічного елементу, зокрема на Півдні та Сході.

Таким чином, твердження про хвилі етнічних змін можна підтвердити, хоча кожна з цих хвиль мала свої причини та наслідки, пов'язані з політичними та економічними чинниками.